

WADDENSPECIAL

MEI 2018

Waddenzee Wereldklasse

Verklaring van Leeuwarden

**Internationale afspraken
over beheer en bescherming**

Inleiding

Verklaring als stimulans of keurslijf

De Waddenzee heeft iets magisch. Iets mysterieus. En dat moet vooral zo blijven, want veel mystiek en magie dreigen definitief uit het Waddenlandschap te verdwijnen. Niet alleen in Nederland, maar ook in Duitsland en Denemarken. Gelukkig bestaat al lang het besef dat maatregelen noodzakelijk blijven om de dreigende achteruitgang van dit gebied als geheel en het daarbinnen functionerende eco-systeem tegen te gaan. Hand in hand met het ontwikkelen van een duurzame economie.

De status van Werelderfgoed en de brede erkenning van het belang van de Waddenzee als onmisbare ecologisch schakelgebied gaat gepaard met vele beleidsnota's en onderzoeksrapportages. Er zijn convenanten en internationale verdragen gesloten, er zijn actieve maatschappelijke groepen ontstaan en er zijn vooral heel veel mensen die in of rond het Waddengebied wonen of werken die zich zorgen maken. En die zich verantwoordelijk voelen.

Het is in dat perspectief de vraag of en in hoeverre de Verklaring van Leeuwarden wel voldoende waarborgen biedt om voor het Waddengebied cruciale beleidsbeslissingen over zaken als delfstoffenwinning, nog onvoldoende duurzame visserij, plaatsing van windmolens of de oprukkende recreatie effectief en transparant te kunnen afwegen. Niet alleen in ons land, maar ook in de buurlanden. Zijn de afspraken een keurslijf of een stimulans? In het besef dat de kwaliteit van de Wadden als ecosysteem nog steeds onvoldoende is, met een ondermaats visbestand en teruglopende populaties van wadvogels, is de trilaterale overeenkomst een stap in de goede richting. Maar politiek leiderschap vraagt meer. De Wadden, het hele Waddengebied vraagt om stevig, misschien zelfs compromisloos optreden. In die zin mag en mag de Verklaring van Leeuwarden geen lippendienst of een holle frase zijn. De bijdragen in deze Waddenspecial van bij de Wadden betrokken verantwoordelijke politici, bestuurders, wetenschappers en belangvertegenwoordigers vormen in ieder geval een stimulans voor ieder die zich inzet voor het behoud en de ontwikkeling van de waarden van dit unieke gebied.

Robbert Coops en Bas Eenhoorn

Inhoudsopgave

Vier Jaar Wadden Sea Board

Co Verdaas
Pagina 03

Verklaring van Leeuwarden

Bernard Baerends
Pagina 04

Goed beheer en duurzaam gebruik Waddenzee

Carola Schouten
Pagina 06

Transities in de Waddervisserij

Ronald Lanfers
Pagina 07

Investeringskader Waddengebied begint zijn vruchten af te werpen, interview met het dagelijks bestuur van het Waddenfonds

Pagina 08

Ecologie en economie samen verbinden

Hendrik Oosterveld
Pagina 10

"Geen bestuurlijke spaghetti in de Wadden, maar wel één beheer- autoriteit", interview gedeputeerde van Friesland

Pagina 12

Waddenzee en Waddenland

Herman Verheij
Pagina 14

"Gebruik Waddenzee moet duurzamer", interview met minister van Verkeer en Waterstaat

Pagina 16

Ecoports, inspiratiebron voor Waddenzeehavens

Tineke Netelenbos, Arjen Bosch en Bart van der Kolk
Pagina 17

Knooppunt Waddenzee: wie verre reizen doet, kan veel verhalen

Teun Piersma
Pagina 18

Swimway-visie als leidraad voor duurzaam herstel visstand

Martha Buitenkamp
Pagina 18

"Schiermonnikoog is geen openluchtmuseum", interview burgemeester van Schiermonnikoog

Pagina 22

De Waddenacademie en de Trilaterale Kennisagenda

Jouke van Dijk en Klaas Deen
Pagina 24

Een rijke zee als lonkend perspectief

Froukje Krist
Pagina 26

Samenwerken als één beheerder aan een gezamenlijk doel

Erica Slump
Pagina 28

Actieve rol visserij in de Waddenzee

Barbara Holierhoek
Pagina 30

Colofon en informatie

Pagina 31

De Wadden-academie en de Trilaterale Kennisagenda

In 2004 verscheen het rapport *Ruimte voor de Wadden* van de Adviesgroep Waddenzeebeleid (Commissie Meijer). In dit rapport werd vastgesteld dat veel kennis over het waddengebied versnipperd aanwezig of slecht ontsloten is en daardoor niet direct beschikbaar of toepasbaar voor beleid en bestuur. Ook was er te weinig coördinatie en integratie van kennis en onderzoek en onvoldoende afstemming tussen de vraag naar kennis, het aanbod van kennis en de programmering van kennisontwikkeling. Tot slot bleek dat er lacunes bestaan op het gebied van monitoring op ecologisch terrein en een gebrek aan (gedeeltelijke) kennis rond de samenhang tussen de Waddenzee als natuurgebied en de sociaaleconomische positie van de bewoners in het waddengebied en de beleevingswaarde van de Waddenzee. Daarom pleitte de commissie voor het instellen van een onafhankelijke Waddenacademie.

De Waddenacademie werd opgericht op 30 juli 2008 met het oog op het versterken van de kennishuishouding van het Waddengebied. Op 30 mei 2009 presenteerde de Waddenacademie haar integrale kennisagenda *'Kennis voor een duurzame toekomst van de Wadden'*. Doel hiervan was om zichtbaar te maken op welke terreinen kennis van het waddengebied node wordt gemist. De kennisagenda had ook de ambitie om richting te geven aan nieuw onderzoek. De kennisagenda beperkte zich grotendeels tot het Nederlandse deel van het waddengebied.

In 2010 zette de Waddenacademie de eerste stappen om te komen tot een trilaterale kennisagenda. Dat resulteerde in de brochure *'Towards a trilateral research agenda for the Wadden Area'*. Op basis daarvan werd in de trilaterale Regeringsverklaring van Sylt in 2010 voor de eerste maal het belang benadrukt om tot zo'n agenda te komen. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de Wadden Sea Board werd dit als een van de prioriteiten benoemd. Om dit te realiseren gaf de Wadden Sea Board in het voorjaar van 2015 opdracht aan een trio vooraanstaande wetenschappers (Jouke van Dijk (Nederland, voorzitter), Karsten Reise (Duitsland) en Mette Guldborg (Denemarken, later vervangen door Jesper Bartoldy)) om, in nauwe samenwerking met het Common Wadden Sea Secretariat, een trilaterale kennisagenda te ontwikkelen. Sindsdien zijn belangrijke onderzoek thema's geïnventariseerd in de volgende discipline groepen: Geowetenschap, Ecologie, Economie, Cultuurhistorie en Klimaat en Water.

Het trio heeft deze inventarisaties, met ondersteuning van Josef Stuefer van NWO, verwerkt tot een eerste concept van de trilaterale kennisagenda dat uiteindelijk als definitief stuk in november 2017 is aangeboden aan de Wadden Sea Board.

Kern van de Trilaterale Kennisagenda

Centraal in de Trilaterale Kennisagenda staat de vraag welke kennis nodig is voor het beheer en beleid om succesvol in te spelen op de lange termijn ontwikkelingen waarvoor het waddengebied zich ziet gesteld. Hiertoe zijn allereerst drie belangrijke overkoepelende uitdagingen geformuleerd:

- 1| The Wadden Sea Region as living lab for human-nature interactions;
- 2| The Wadden Sea Region coping with climate change and relative sea level rise;
- 3| The Wadden Sea Region towards a sustainable maritime region

Het eerste thema heeft betrekking op het waddengebied als een levend laboratorium voor interactie tussen

het werelderfgoed Waddenzee en hoe sluiten die aan bij de capaciteiten van de mensen die in het gebied wonen en werken?

Monitoring vormt bij dat alles een integraal onderdeel. Goed onderzoek is immers in belangrijke mate gebaseerd op de beschikbaarheid en coherentie van lange termijn datasets.

De kennisagenda besluit met een paragraaf over de organisatie en financiering. Het voorstel is om een programmaraad in te stellen bestaande uit wetenschappers uit de relevante disciplines in combinatie met beleidsmakers uit elk van de drie landen. Op die manier kan worden gewaarborgd dat de beste wetenschappers worden geselecteerd voor de uitvoering van onderzoeksprojecten die

3| Regionale studies gericht op verspreiding en implementatie van kennis in concrete situaties in nauwe samenwerking met stakeholders en inwoners.

Het ligt voor de hand dat aan de financiering van het eerste type onderzoek wordt bijgedragen door organisaties voor de financiering van fundamenteel onderzoek (zoals NWO in Nederland), voor het tweede type door financiers op nationaal niveau (zoals ministeries en uitvoeringsorganisaties als Rijkswaterstaat) en voor derde type door regionale bestuurslagen (fondsen als het Waddenfonds, bedrijven en NGO's).

Hoe verder?

Naar verwachting zal in de Verklaring van Leeuwarden worden opgenomen dat men ingenomen is met het tot stand komen van de Trilaterale Kennisagenda. Kennis is immers van cruciaal belang voor de verdere ontwikkeling van het beheer van het UNESCO Werelderfgoed Wadden. De verwachting is dat men zal overgaan tot de instelling van een programmaraad om de uitvoering daarvan te organiseren en te begeleiden. Het zou natuurlijk helemaal mooi zijn als dit uiteindelijk uitmondt in een trilaterale Waddenacademie. Zo'n academie zou borg moeten staan voor de totstandkoming van een adequate kennishuishouding op trilateraal niveau en in combinatie met het nieuw op te richten Wadden Sea World Heritage Partnership Center in Willemshaven een centrale rol kunnen vervullen in de verspreiding en communicaties van kennis. Ook kan het als een platform fungeren voor de interactie van wetenschappers, beleidsmakers, regionale stakeholders organisaties en het brede publiek dat woont en recreëert in het Waddengebied.

Jouke van Dijk en Klaas Deen, respectievelijk directeur en secretaris van de Waddenacademie

Multidisciplinair onderzoek en/of thematische onderzoeksagenda.

mens en natuur. Hoe passen menselijke activiteiten als visserij, toerisme en scheepvaart in een werelderfgoed en welke rol kennis hierbij spelen?

Het tweede thema gaat over klimaatverandering en zeespiegelstijging. Klimaatverandering en zeespiegelstijging bedreigen direct de zogeheten *Outstanding Universal Values* van de Waddenzee. Een beter begrip van de relatie tussen zeespiegelstijging, bodemdaling en sedimentatie is noodzakelijk om te weten welke maatregelen voor kustverdediging succesvol kunnen zijn.

Het derde thema richt zich op de vraag hoe het waddengebied zich economisch op een duurzaam verantwoorde wijze kan ontwikkelen. Welke economische activiteiten passen binnen

de benodigde kennis opleveren voor het onderbouwen van effectieve en efficiënte beleidsmaatregelen voor het oplossen van de meest urgente beleid- en beheerproblemen. Daarvoor is behoefte aan drie soorten onderzoek:

- 1| Fundamenteel wetenschappelijk onderzoek dat inzicht biedt in de natuurlijke en maatschappelijke processen en systemen die van belang zijn voor het functioneren van de Waddenzee Regio;
- 2| Toegepast onderzoek en monitoring met als doel bestaande kennis toe te passen in concrete situaties en effecten daarvan via lange termijn monitoring te gebruiken om te bepalen of beleidsmaatregelen daadwerkelijk bijdragen aan de gestelde doelen;

Colofon

Deze Waddenspecial van het vak- en maandtijdschrift ROMagazine is een initiatief van het Regiecollege Waddengebied en is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Waddenacademie, het Waddenfonds en het Ministerie van Infrastructuur en Rijkswaterstaat Noord / ministerie I&W. Deze special met achtergronden, doelstellingen en opinies verschijnt ter gelegenheid van de feestelijke ondertekening van het Verdrag van Leeuwarden tijdens de Trilaterale Regeringsconferentie op 18 mei 2018.

Aan deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed; voor onvolledige/onjuiste informatie aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor verbetering van onjuistheden houden zij zich aanbevolen.

Coördinatie en redactie

Robbert Coops, Bas Eenhoorn en Ruud de Jong

Vormgeving

Kilian Idsinga, ELBA/REC.

Aan dit nummer werkten mee

Bernard Baerends, Martha Buitenkamp, Arjen Bosch, Klaas Deen, Jouke van Dijk, Ineke van Gent, Barbara Holierhoek, Klaas Kielstra, Bart van der Kolk, Froukje Krist, Ronald Lanters, Cees Loggen, Tineke Netelenbos, Cora van Nieuwenhuizen, Hendrik Oosterveld, Theunis Piersma, Carola Schouten, Erica Slump, Ingrid Spijkers, Henk Staghouwer, Co Verdaas, en Herman Verheij.

De redacties van ROMagazine en ELBA\REC hebben geen bijdrage geleverd aan deze speciale uitgave.

Fotografie

M. van de Haagen, Joachim de Ruijter, Beeldbank RWS; Waddenzee.nl

Uitgever

ELBA\REC, Edgar van Eekelen

Contactgegevens

ELBA\REC
Paulus Borstraat 41
3812 TA Amersfoort
033 8700 100

Productie

BDU Vellendrukkerij, Barneveld

Bronnen/literatuur

Waddenappèl; maar een verrijkend en samenhangend Waddenbeheer, Coalitie Wadden Natuurlijk, Groningen, 2018
zie ook: www.waddenzee.nl

R. Buiten, L. Govers, T. Piersma & Metawas Team (2016), Knooppunt Waddenzee, Gorredijk; Bornmeer

Jan Wolkers (2007), Waddenzee, De Bezige Bij, Amsterdam

Siegbert van der Velde (2017)), vierde voortgangsrapportage Samenwerkingsagenda Waddenzee; ProDo consult

Waddenorganisaties

Regiecollege Waddengebied

Ruiterskwartier 121-A
8911 BS Leeuwarden

De Waddenacademie

Ruiterskwartier 121-A
8911 BS Leeuwarden
info@waddenacademie.nl

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit

Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

Ministerie van Infrastructuur en Water

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag

Rijkswaterstaat-Noord

Zuidersingel 3
8911 HV Leeuwarden

Wadden Sea Board

Virchowstrasse 1
D-26382 Wilhemshaven

Het Waddenfonds

Ruiterskwartier 121-A
8911 BS Leeuwarden

Raad van Advies Waddenzeehavens

Kaardebol 8
9413 DT Beilen

Waddenvereniging

Postbus 90
8860 AB Harlingen

NIOZ Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee

Postbus 59
1790 AB Den Burg

Deze special is uitgegeven ter gelegenheid van de ondertekening van de Verklaring van Leeuwarden.